

ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

О. В. Шкіря

Херсонський державний університет, oksanaskira439@gmail.com

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор І. С. Попович

Життєві стратегії особистості є складними багатокомпонентними явищами людського життя. Вони відображають рівень суб'єктності людини, цілісність життєвого світу індивіда, його скерованість на власне майбутнє та здатність людини до зміни власного життя задля цього майбутнього. Проте, через складність цього феномену у сучасній психологічній науці немає єдиного визначення поняття «життєва стратегія».

Життєва стратегія розглядається як сукупність програм та планів особистості, що утворені на основі її уявлень про майбутнє, сьогодення, минуле, про себе, про власні життєві цілі, соціальні очікування, самоочікування, сподівання, надії, потреби, прогнози, про власну модель життя, можливості її побудови з урахуванням власних цілей та співвідношення власних цілей з суспільними і можливостями їх здійснення [4; 5].

О. Мударян трактує життєві стратегії особистості як певною мірою усвідомлений спосіб конструювання індивідом власного життя відповідно до властивої йому системи цінностей, цілей та сенсу життя. Науковиця наголошувала на регуляторній функції життєвих стратегій. З точки зору О. Мударян, життєва стратегія є своєрідним регулятором соціальної поведінки особистості, що визначає спосіб буття індивіда, зосереджує цілісність життєдіяльності та являє собою найвищий критерій зрілості особистості та психологічного благополуччя [3].

Ф. Хоппе, зазначає у своїх наукових працях, що життєва стратегія особистості є способом визначення шляху отримання результату, а цілепокладання виступає як визначення конкретного маршруту на цьому шляху. Також вчений зазначав, що за необхідності досягнення певного результату особистість використовує дві крайні стратегії: стратегії уникнення невдач

(максимально спрощені, обережні, гарантовані дії) та стратегії досягнення успіху (бажання отримати відразу максимально можливий результат, не звертаючи увагу на можливі ризики). Усі інші поведінкові стратегії, на думку автора, є лише комбінаціями цих двох провідних стратегій.

О. Злобіна та В. Тихонович розуміють життєву стратегію особистості як повторювальну в головних сферах життєдіяльності поведінкову активність людини, що опирається на моделі пристосування, подолання або уникнення перешкод, які виникають під час досягнення поставлених цілей. Науковці виокремлюють два типи життєвих стратегій особистості: стратегію життєвого творення та стратегію виживання [1].

Взагалі, в сучасній науковій літературі наявні різні типи життєвих стратегій особистості залежно від вибору підстави. Таким чином, систематизуючи різні підстави, можна класифікувати життєві стратегії наступним чином: за спрямованістю змін, що відбуваються в особистості – регресивні та прогресивні (конструктивні, деструктивні); за ступенем усвідомлення індивідом – несвідомі та свідомі; за локусом контролю – інтернальні та екстернальні (екзогенні, ендогенні); за ступенем збігу з завданнями та цілями суспільства – асоціальні, просоціальні та антисоціальні; за характером активності індивіда – пасивні, реактивно-адаптивні, активні; за ступенем реалізації – неефективні, малоефективні та ефективні (ціледосягаючі); за способом сприйняття умов життя – засновані на почутті відповідальності й обов'язку та гедоністичні; за способом та характером самореалізації – стратегії маніпуляції та самоактуалізації; за пріоритетністю в соціальному обміні – такі, що віддаються, або збалансовані (гармонійні), й такі, що привласнюються; за характером співвідношення раціональності та емоційності – когнітивні та афективні; за наявністю елемента творчості – повсякденні (звичайні) та креативні або стратегії виживання (остання – за Н. Наумовою); за «базисними тенденціями» (Ш. Бюллер) – стратегії адаптивного самообмеження, задоволення потреб, встановлення внутрішньої гармонії та творчої експансії; за типом активності – благополуччя, успіху та самореалізації (за Ю. Резнік та Т. Резнік);

за ступенем афіліації – колективістська та індивідуальна; за типом ставлення до часу та його особистісної організації (В. Ковальов) – споглядально-рефлексивна, буденна, творчо-перетворююча та функціонально-дієва стратегії життя особистості [3].

Вибір життєвих стратегій обумовлений рівнем розвитку культури в суспільстві, його соціально-економічним станом, приналежністю до певної соціальної когорти, окреслюється способом виробництва та відносинами власності, якістю та рівнем життя, визначається впливом ідеалів, цінностей, традицій, що превалюють у суспільстві в сьогоденні. Також можна припустити, що вибір життєвих стратегій обумовлений віком, статтю, соціальним статусом, національністю та іншими соціально значущими ознаками.

З метою дослідити особливості життєвих стратегій, сенсу життя осіб юнацького віку, їх смисложиттєвих орієнтацій застосовували методику діагностики смислових життєвих орієнтацій Дж. Крамбо та Л. Махолик в україномовній адаптації О. С. Колесніченко. Автор пропонує три смисложиттєві орієнтації: задоволеність самореалізацією, цілі в житті, насиченість життям.

Дослідження проводилося зі студентами першого курсу Херсонського державного університету, факультету психології, історії та соціології, віком від 18 до 19 років. Загальна кількість досліджуваних – 35 осіб.

Емпірично встановлено, що у більшості осіб юнацького віку (46 % досліджуваних осіб) превалює смисложиттєва орієнтація на задоволеність самореалізацією. Отримані результати зображені на рис. 1. Ця стратегія характеризується прагненням до самовдосконалення, до особистісної автономії та плюралізму життєвої позиції та прагнення до творчості. Виявлено, що ще у 34 % досліджуваних осіб юнацького віку домінує стратегія – цілі в житті. Для цієї стратегії більш притаманно висока цілеспрямованість у житті, спрямованість на часову перспективу, орієнтовані на цілі на власне майбутнє.

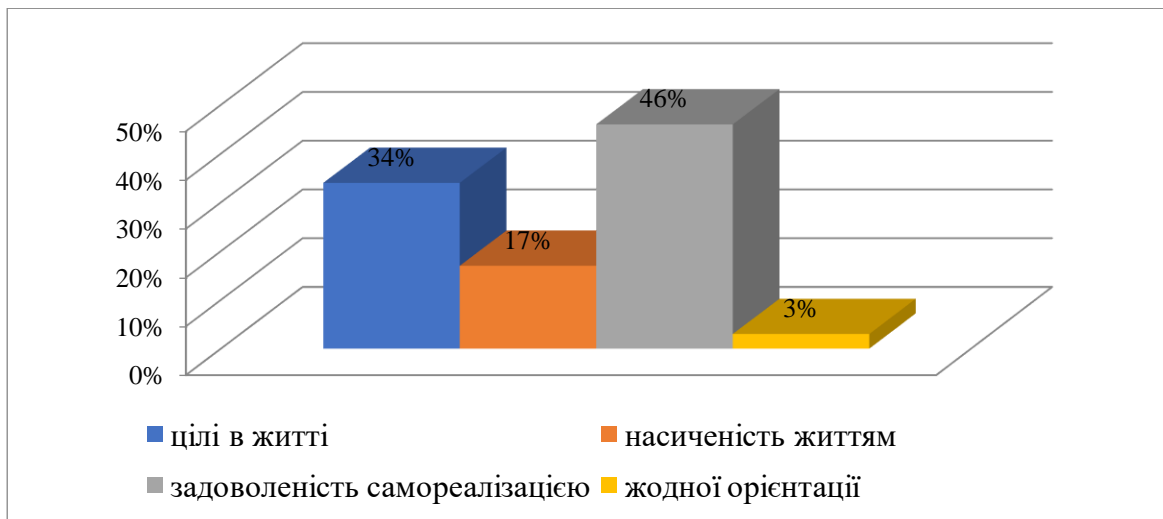

Рисунок 1 – Розподіл досліджуваних за смисловими життєвими орієнтаціями

У 17,00% досліджуваних осіб юнацького віку превалює смисложиттєва стратегія «насиченість життям», що свідчить, що для них є більш властивим орієнтація на діяльне, активне, насичене подіями життя, прагнення до громадського визнання, забезпечення власного матеріального становища, досягнення професіоналізму, високої майстерності в обраній професійній сфері, важливість досягнення успіху за допомогою самодисципліни, організованості, діловитості та власної підприємливості.

Крім цього слід зазначити, що ще 3,00% досліджуваних осіб юнацького віку взагалі не встановлено переважаючої життєвої стратегії. Отримані результати вказують на те, що для цих досліджуваних осіб властиво не обдумувати власного майбутнього наперед, вони не хочуть докладати зусиль, затрачати власну енергію для постановки доленосних цілей та приймати відповідальність за власні рішення, вважають не доцільним самостійно планувати та будувати своє життя. З огляду на це, ми можемо припустити, що вони ще остаточно не вирішили, які життєві цілі перед собою ставити та яким чином їх досягати.

Висновки. Отже, життєві стратегії особистості можна представити як динамічну систему уявлень індивіда про його майбутнє життя, що реалізується в щоденній поведінці за допомогою відповідних ресурсів та способів. Їх можна класифікувати за різними типами, що обумовлені різними підставами, проте в

цілому їх можна поділити на декілька головних типів: стратегії досягнення успіху, стратегії самореалізації та звичайні (повсякденні) стратегії. Таким чином, об'єктивуючись в реальну діяльність та поведінку людей, життєві стратегії визначають життєвий шлях особистості. А від рівня їх ефективності залежить цілковита реалізація особистісного потенціалу людини, її самоактуалізація та самореалізація, та взагалі задоволеність життям.

Емпірично встановлено, що у більшості осіб юнацького віку домінує смисложиттєва орієнтація на задоволеність самореалізацією. Тобто, для молоді юнацького віку більш притаманна стратегія на самовдосконалення, прагнення до особистої автономії та творчого стану, плюралізму життєвої позиції.

Література:

1. Злобіна О. Г., Тихонович В. О. Суспільна криза і життєві стратегії особистості. К.: Стилос, 2001. 237 с.
2. Мілютіна К. О. Психології зміни життєвої стратегії особистості: дис. ... докт. псих. наук: спец. 19.00.01 : загальна психологія, історія психології. К., 2013. 430 с.
3. Мударян О. Життєві стратегії особистості в умовах соціальних змін : соціологічний аналіз. *Соціологічні студії*. №. 1. 2013. С. 49-54.
4. Popovych I. S. Social expectations – a basic component of the system of adjusting of social conduct of a person. *Australian Journal of Scientific Research*. 2014. Vol. 2(6). P. 393–398.
5. Popovych I. S. Social expectations in the theories of motivation of personality. *Philosophy. Psychology. Sociology*. 2014. Vol. 4(20). P. 53–63.